

12. Kaupunginkirjasto

Toiminnan kehitys

Kirjastosta lainattiin v. 1974 yht. 5 104 141 teosta eli noin 5 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Tämä merkitsi keskimäärin 10 lainausta asukasta kohden (ed. v. 9.4). Viime vuonna kasvuvauhti on ollut jatkuvasti varsin nopeata, mitä osoittaa se, että 1 milj. lainan raja ylitettiin ensi kerran v. 1947, 2 milj. v. 1957, 3 milj. v. 1967, 4 milj. v. 1971 ja 5 milj. lainan raja siis jo kertomusvuonna.

Kirjastolaitoksen yleisten kehitysnäkymien perusteella näyttää ilmeiseltä, että lainaustoiminnan määrällinen kasvu jatkuu edelleen. Täten myös määrärahojen ja huonetilojen niukkuuden aiheuttamat työskentelyvaikeudet korostuvat monissa tapauksissa kestävämmiksi.

Rakennussuunnitelmat

Kertomusvuonna käynnistettiin Kontulan ja Laajasalon uusien sivukirjastojen ajankohtaiset rakennushankkeet. Maansiirtotyöt toteutettiin alkukesästä ja varsinaisen rakennustoiminta alkoi syksyllä. Kauan vireillä olleet kirjastoauto-osaston ja pääkirjaston sanomalehtisalin toimitilahankkeet edistyivät myös merkittävästi.

*Sivu-
kirjastot*

Uuden pääkirjaston valmistelemaa suunnittelua varten 2.11.72 asetetun työryhmän laatima perustamissuunnitelma valmistui 17.10. Ryhmän puheenjohtajana toimi kaupunginkirjaston kirjastonjohtaja ja jäseninä olivat kaupunkisuunnitteluviraston, rakennusviraston sekä kaupunginkanslian edustajat. Lisäksi työryhmän työhön osallistui asiantuntijajäsenenä arkkitehti rakennusvirastosta. Sihteerinä toimi vs. apul. kirjastonjohtaja.

*Uuden
pääkirjaston
suunnittelu*

Kirjastotoiminnan *yleistavoitteita* selvitettyä käytettiin pohjana mm. Tukholman kaupunginkirjaston ohjelmallista kartoitusta »Bibliotek i storstad» (1972). *Kirjastoverkoston kehitystä* tarkasteltiin selvittämällä pääkirjaston, aluekirjaston, sivukirjastojen, ns. kevennettyä kirjastotoimintaa harjoittavien pienehköjen kirjastopisteiden, kirjastoautojen sekä laitoskirjastojen nykyisiä ja tulevia tehtäviä.

Alustavaa *huonetilaohjelmaa* kaavailtaessa työryhmä perehtyi sekä kansainvälisiin että kansallisiin huonetilanormituksiin.

Työryhmä totesi perustamissuunnitelmassaan, että Helsingin pääkirjaston v. 1881 valmistunut, kaikkiaan 3 482 m² käsittävä rakennus ei missään suhteessa täytä enää nykyaikaisen kirjastotoiminnan vaatimuksia. Kirjastolainsäädännön uudistuessa ja kirjastotoiminnan monipuolistuessa rakennuksen tilat eivät myöskään ole muunnettavissa uusien toimintamuotojen vaatimuksia vastaaviksi. Täten ryhmän käsityksen mukaan toimintaongelma voidaan ratkaista tarkoituksenmukaisesti vain rakentamalla uusi kirjastotalo.

Kaupunginhallitus varasi mm. työryhmän kannanottoon perustuen *Itä-Pasilasta* tontin numero Y 17032:1 uutta pääkirjastoa varten. Rakennuksen investointimenot arvioitiin yht. 20 000 000 mk:ksi sekä perushankinnat n. 3 000 000 mk:ksi.

Perustamissuunnitelmaan yhtyen kirjastolautakunta päätti 19.11 esittää kaupunginhallitukselle uuden pääkirjaston rakentamista khn sille varaamalla Itä-Pasilan tontille siten, että kirjaston kokonaiskerrosala kellaritulat mukaan lukien on enintään 8 600 m² ja että rakentaminen ajoittuu vuosiin 1978-79. Samalla edellytettiin, että hankkeen esisuunnittelussa tutkittaisiin yhteisrakentamisen pohjalta tilojen monikäyttöisyyttä sekä näin saavutettavaa rakennus- ja käyttökustannusten säästöä samoin kuin rakennuksen vaiheittaisen käyttöönoton mahdollisuutta.

Yleisten töiden lautakunnan ja kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosasto antoivat perustamissuunnitelmasta puoltavan lausunnon. Suunnitelman valmistuttua kirjaston henkilökunnasta muodostettiin välittömästi esisuunnitteluvaihetta varten useita osasto- ja sektorikohtaisia työryhmiä, joille annettiin tehtäväksi erikoiskysymysten valmistelu. Ryhmien puheenjohtajat kokoontuivat kirjastonjohtajan johdolla säännöllisiin raportointi- ja kontaktikokouksiin. Suunnittelua varten tarpeellista perusaineistoa pyrittiin mahdollisimman laajalti hankkimaan kaikkien valmistelutehtäviin osallistuvien käyttöön. Ryhmille järjestettiin 20.12. linja-autolla tutustumisretki Itä-Pasilaan, jolloin perehdyttiin sekä alueen silloiseen rakennusvaiheeseen että kirjastolle varattuun tonttiin.

Koska kiinteä yhteistyö suunnittelijoiden ja kaupunginkirjaston kesken on välttämätöntä uuden rakennuksen käyttöönottoon asti, työryhmät toimivat asiantuntijoina koko suunnittelun ja rakentamisen ajan.

Henkilökunta

Lukumäärä

Kertomusvuoden päättyessä oli kaupunginkirjastossa 203 vakinaista ja 45 tilapäistä viranhaltijaa, työsuhteessa olevia kuukausipalkkaisia työntekijöitä oli 12. Tuntipalkkalaisten kirjastoamannuenssien ja -apulaisten vuoden aikana suorittama työ määrä oli 175 679 t. mikä vastaa n. 106 kokopäiväisen työntekijän työ määrää.

Lisäksi kirjastossa työskenteli kaksi toimistokoulun harjoittelijaa, sekä kaksi kirjastoalan opiskelijaa, toinen Tansaniasta ja toinen Englannista, jotka työskentelivät kirjastossa kahden kuukauden ajan.

Vaihtuvuus

Uusia viranhaltijoita *valittiin* seitsemän, kirjaston sisäisiä virkanimityksiä oli neljä, eläkkeelle siirtynyt neljä viranhaltijaa sekä palveluksesta erosi kahdeksan henkilöä.

Sairausyms. lomat

Kaupunginkirjaston palveluksessa oleville myönnettiin sairauden, tapaturmien ja äitiyslomien vuoksi virkavapautta yhteensä 1 773 päivää.

Koulutus

Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan cum laude-arvosanaa varten vaadittavan väliharjoittelun suoritti yhdeksän henkilöä ja Svenska social- och kommunalhögskolanin kirjastotutkintoa varten vaadittavan väliharjoittelun viisi henkilöä. Harjoittelijat tutustuivat kullekin laaditun ohjelman mukaisesti kirjaston eri toimintamuotoihin ja osallistuivat päivän mittaiseen koulutustilaisuuteen, jossa käsiteltiin kaupunginkirjaston historiaa ja organisaatiota, kirjavalintaa sekä kirjastotoiminnan erityismuotoja. Harjoittelun päätyttyä järjestettiin kriittikittilaisuus. Harjoittelunohjaajana toimi apul. kirjastonjohtaja Sirkka-Liisa Meri.

Henkilöasiainkeskuksen koulutusosaston järjestämään toiminta- ja taloussuunnitteluseminaariin sekä taloushallinnon seminaariin osallistui kaupunginkirjaston talouspäällikkö, kunnallishallinnon kurssille kolme sivukirjastonhoitajaa, kokous- ja neuvottelutaidon kurssille sivukirjastonhoitaja sekä kaksi kirjastoamannuenssia, työnopeuskurssille yksi kirjastoamannuenssi ja tiedottajien kurssille vanh.kirjastoamannuenssi sekä toimistotekniikan kurssille kaksi apulaiskanslistia Vs. apulaiskirjas-

tonjohtaja osallistui henkilöasiainkeskuksen koulutusosaston yhdessä Insinöörijärjestöjen koulutuskeskuksen kanssa järjestämään rakennusprojektin hanke- ja esisuunnitteluseminaariin. Kirjaston henkilökuntaa koulutettiin myös *Helsingin kaupungin väestönsuojelu keskuksen* virasto- ja laitossuojelun kursseilla.

Kirjaston sisäinen koulustoiminta käsitti kertomusvuonna esimiesseminaarin II ja III vaiheet, kaksi ruotsinkielisen kurssia ja kolme tulokkaille järjestettyä informaatiopäivää. Esimiesseminaariin (30 t.) osallistuivat kaikki sivukirjaston- ja osastonhoitajat kolmessa vaiheessa. Luennoissa käsiteltiin mm. kaupunginkirjaston hallintoa, kirjaston eri toimintapisteitten yhteistyötä, työopetusta ja työsuunnittelua. Ruotsinkielisen kurssit järjestettiin yhdessä Ruotsinkielisen työväenopiston kanssa ja niille osallistui yhteensä 30 kirjastossa työskentelevää. Tulokkaiden informaatiopäivinä esiteltiin yhteensä 70 uudelle työntekijälle kirjaston hallintoa, taloutta, sivukirjastoverkostoa, kirjavalintaa, erityistyömuotoja sekä yleisöpalvelun periaatteita.

Sivukirjaston- ja osastonhoitajille järjestettiin kolme kokousta, joissa keskusteltiin aluekirjastosuunnittelusta, kirjallisuusmäärärahan jaosta suomen- ja ruotsinkielisen kirjallisuuden välillä ja siirtokirjakokoelmasta, esiteltiin diakuvin uusia ruotsalaisia ja tanskalaisia kirjastoja sekä tutustuttiin uutta pääkirjastoa suunnittelevan työryhmän työhön ja sen laatimaan perustamissuunnitelmaan.

Kirjaston sisäiset kokoukset

Ensimmäiset aluekirjastokokoukset järjestettiin pääkirjastossa, Kalliossa ja Töölössä syyskauden aikana. *Aluekirjastojärjestelmän* toteuttamista ja kehittämistä suunnitteleva *työryhmä* aloitti toimintansa vuoden lopussa. Pääkirjastossa ja suurimmissa sivukirjastoissa pidettiin lisäksi *henkilökuntakokouksia*. Lisäksi järjestettiin virkailijavaihtoa eri osastojen kesken.

Henkilöhallinnon kehittämistoimikunta, joka perustettiin vuorovaikutuksen lisäämiseksi henkilöhallinnollisissa kysymyksissä, kokoontui 10 kertaa. Toimikunnan tehtävänä oli neuvoa antaen ja yhteistyötä edistäen tuoda esille ehdotuksia ja toivomuksia henkilöhallinnon, sisäisen tiedotustoiminnan, koulustoiminnan ja työpaikkaviihtyvyyden edistämiseksi. Toimikunnan jäsenet valittiin henkilökunnan suorittaman äänestyksen perusteella. Henkilökunnalla oli lisäksi edustajansa seuraavissa *kirjaston sisäisissä toimikunnissa*: kirjanvalintatoimikunta, henkilökuntalehden toimituskunta ja lastenkirjastotoimikunta. Kertomusvuoden aikana kirjastossa työskenteli kotiseutuaineiston kartuttamista, luettelointia, jakelua ja säilyttämistä selvittelevä *työryhmä*, joka sai työnsä päätökseen syyskuussa sekä sitomo- ja muovitustöiden rationalisointia tutkinut *työryhmä*.

Kirjaston sisäiset toimikunnat, työryhmät

Henkilökunnan kevätretkelle Valkeakosken kaupunginkirjastoon ja Visavuoreen osallistui 30 kirjaston virkailijaa. Kirjastolautakunnalle järjestettiin tutustumisretki Puistolán, Tapanilan, Malmin ja Pihlajamäen sivukirjastoihin. Lisäksi lautakunnalle esiteltiin pääkirjaston eri osastot.

Tutustumisretket

Kirjastonjohtaja Sven Hirn osallistui kirjaston edustajana uutta pääkirjastoa suunnittelevan työryhmän Tanskaan ja Ruotsiin suoritetulle opintomatkalle. Kirjastolautakunnan varapuheenjohtaja Annette Liljeström ja kirjastonjohtaja osallistuivat Espoossa järjestettyyn Suomen ja Ruotsin ystävyyksuntien kirjastotoimintaa käsitelleeseen seminaariin.

Opintomatkat ja kokoukset

Helsingin seudun kirjastonjohtajien kokouksessa käsiteltiin Espoon, Kauniaisten, Vantaan ja Helsingin kirjastojen toimintaa ja ongelmia sekä keskusteltiin maakuntakirjastokysymyksestä ja käytösäännöistä.

Vs. apul.kirjastonjohtaja Eila Lindqvist osallistui kaupunginhallituksen myöntämän matka-apurahan turvin Tanskassa Det Danske Selskabin järjestämään seminaariin »Public libraries in Scandinavia». Kirjaston osastonhoitaja Ulla Lehtonen tutustui Suomen kulttuurirahaston myöntämän stipendin turvin lastenkirjallisuuden tutkimuslaitoksiin ja instituutteihin Frankfurt am Mainissa, Münchenissä ja Zürichissä. Yksi kirjastoamanuessi tutustui Helle Kannilan rahaston apurahan turvin Tampereen ja Rovaniemen kaupunginkirjastojen kotiseutukokoelmiin sekä yksi amanuessi opetusministeriön pohjoismaisen matka-apurahan avulla tanskalaisiin lastenkirjastoihin.

Suomen kirjastoseuran järjestämälle opintomatkalle Ruotsiin osallistui 12 kirjaston virkailijaa, matkanjohtajana sivukirjastonjohtaja Kaija Salonen. Suomen kirjastoseuran järjestämälle opintomatkalle Englantiin osallistui seitsemän kirjaston virkailijaa. Suomen kirjastoseuran järjestämään kirjastorakennuseminaariin Kuopiossa osallistui viisi henkilöä. Yksi amanuensseista luennoi seminaarissa. Lisäksi osallistuttiin Suomen kirjastoseuran järjestämälle kirjastoautopäiville, kirjastonhoitajien neuvottelupäiville Espoossa, missä laitoskirjastonhoitaja Mirjam Groundstroem toimi päivien johtajana.

Edelleen lähetettiin osanottajia kirjastoalan seminaareihin ja muille alan kursseille, joita pidettiin eri yhteisöjen toimesta mm. Espoossa, Kuhmossa, Joensuussa, Porvoossa ja Tampereella.

Kirjaston eri alojen *asiantuntijat* luennoivat Tampereen yliopiston ja Svenska social- och kommunalhögskolanin kirjastotutkimuksen opiskelijoille sekä useiden kirjastoalan kurssien osanottajille.

Tiedotustoiminta

Lehdet, esitteet ym.

Henkilökuntalehti »Kirjaston kuulumisia», jota jaettiin myös pääkaupungin sanomalehdille ja eräille maamme kirjastoille, ilmestyi 10 numeroa. Yleisölle jaettavasta *karttaesitteestä*, joka sisältää pääkirjaston ja sivukirjastojen osoitteet ja puhelinnumerot sekä kirjastoautojen lainauspisteet, ilmestyi uusi painos. Kirjaston monistetun venäjänkielisen esitteen toimitti vs. kirjastoamanuenssi Galina Akimov. Pääkirjastossa toimitettiin 14 valikoivaa kirjalueteloa eri aiheista. Helsinki-päivänä järjestettiin Kallion ja Töölön sivukirjastoissa erilaisia tilaisuuksia lapsille ja aikuisille sekä Helsinki-aiheista kirjallisuutta esittelevä näyttely.

*Kirjasto-
viikon
näyttelyt
ym. ti-
laisuudet*

Valtakunnallisella kirjastoviikolla 22.-26.4. kirjasto järjesti Sörnäisten keskusvankilassa ja Katajanokan lääninvankilassa kirjanäyttelyitä, esitelmä-, musiikki- ja keskustelutilaisuuksia. Kirjasto osallistui myös vanhusten viikon näyttelyyn 8.-13.10. ja Kansanvalistusseuran 100-vuotisjuhlan johdosta Jugend-saliin järjestettyyn näyttelyyn. Töölön kirjastoa esittelevä ohjelma Tvä bibliotek esitettiin TV:ssä 19.3. ja 1.7. sekä ohjelma Musiikkia kirjastossa 20.12. Pääkirjaston ja Kallion sivukirjaston lastenkirjastotoimintaa esiteltiin TV:ssä useita kertoja, Pääkirjaston I kerroksen aulaan sijoitettuun postilaatikoon saapuneisiin yleisön toivomuksiin vastattiin kirjeitse tai puhelimitse.

*Kunnallinen
informaatio*

Pääkirjastossa sekä Kallion, Töölön ja Herttoniemen sivukirjastoissa pidettiin yleisön nähtävänä kaupunginvaltuuston asiakirjat, kaupunginhallituksen ehdotukset ja mietinnöt sekä kaupunginvaltuuston päätökset suomen- ja ruotsinkielisinä.

*Vierailut
ja kirjas-
ton esit-
telyt*

Pääkirjastoa, sivukirjastoja ja kirjastoautoja esiteltiin kertomusvuoden aikana useille koti- ja ulkomaisille vieraille ja vierailijaryhmille. Yksityisiä vierailijoita oli n. 70 ja koti- ja ulkomaisia arkki-
tehti-, opiskelija- ja kirjastonhoitajaryhmien osanottajia n. 350 henkilöä. Töölön sivukirjastossa järjestettiin lisäksi kymmenelle yhdistykselle tutustumisilta, osanottajia oli n. 300.

Kirjastotoiminta

*Musiikki-
kirjasto-
toiminta*

Äänitteitä hankittiin 879 (ed. v. 378) kpl, poistettiin 3 (10) ja vuoden lopussa äänitteiden kokonaisuus oli Töölössä 4 707 (4 189), pääkirjastossa 1 349 (1 253) ja Kalliossa 134, yht. 6 288 (5 442).

Pääkirjastossa oli levyjen kuuntelijoita 7 509 (4 734), jotka kuuntelivat 9 933 (7 314) levyä; Töölössä 51 142 (44 988), kuunneltuja levyjä 31 002 (30 957) sekä Kalliossa 5 845, kuunneltuja levyjä 2 308. Yht. 64 496 (49 722) henkilöä kuunteli 43 243 (38 271) levyä.

Töölön sivukirjastossa järjestettiin yhdeksän musiikkiaiheista kerhotilaisuutta, osanottajia 406 ja 14 konserttia, kuuntelijoita 580. Äänilevykonsertteja oli 46 ja kuuntelijoita n. 460. Musiikkia kävi kuuntelemaan 73 koululuokkaa, 43 musiikkiterapiaryhmää, 20 päiväkotiluokkaa ja muita ryhmiä 24.